

Bezručácký Krysař se snaží komunikovat s publikem vnějšími prostředky. A to je ošidné

Divadlo Petra Bezruče uvedlo v pátek premiéru nové divadelní adaptace novely Viktora Dyka Krysař. Text pro inscenaci upravila její režisérka Daniela Špinar. Její postmoderní pojetí známého příběhu je na jedné straně pozoruhodné a řadu premiérových návštěvníků nadchlo, zároveň však u řady z nich vyvolalo rozpaky.

Scénografka *Adéla Szturcová* navrhla hrací prostor v podobě několik desítek centimetrů vysokého, čtyři metry širokého a přibližně třikrát tak dlouhého kvádru, obloženého černými kachličkami a po třech stranách lemovaného stupňovitým hledištěm. Čtvrtou stranu tvoří jeviště divadelního sálu se zavřenou oponou. V poslední třetině kvádru, kolem něhož a na jeho povrchu se odehrává děj, je umístěna oválná prohlubeň evokující Dykovu propast.

Celek vytváří dojem města Hammeln. kolem kterého je rozesazeno publikum společně s herci jako kolem velkého ohniště. Herci místy hrají a místy vyprávějí celý příběh Krysaře. Samotný děj pak probíhá na pomyslném ohništi v žáru a plamenech emocí.

Autor scénické hudby *Martin Modrý* napsal partituru, ve které jsou rytmické celky sloužící jako podklad pro píseň v žánru rapu a podklad pro pohybové a taneční divadlo, ale také atmosférotvorné melodické celky ilustrující vyprávění i děj. Kostýmy *Lindy Boráros* dotvářejí charakter a povahy jednotlivých postav.

Režisérka *Daniela Špinar* je pověstná snahou o silnou působivost i tím, že vede herce k intenzivnímu emocionálnímu projevu. Její práce je plná symbolů, jednání herců bývá často minimalistické a jednotlivé dramatické situace taktéž. Výsledkem práce Daniely Špinar je výrazné režijní divadlo. Občas to sice vypadá tak, že herci jsou spíše loutkami v rukou režiséra, ale nikdy to neplatí doslova v celé inscenaci.

Ve své úpravě textu šla režisérka cestou výrazných škrtů v pasážích Viktorem Dykem věnovaných vyprávění i nejružnějším popisům. Ponechány jsou jen ty dialogy, které jsou funkční a rozvíjejí děj. Ze všech v textu novely zmíněných obyvatel města Hammeln a dalších aktérů ponechala režisérka jen devět postav: Krysaře, Agnes, Seppa, Kristiána, Loru, Kätchen, Frosche, Strumma a Dábla.

Děj je značně redukován, přesto je naprosto srozumitelný. Usazením herců mezi diváky, seznámením Krysaře s dvojicí dívek Lorou a Kätchen a vyháněním krys z města představení začíná.

Všechno sleduje nahý Sepp s neustálým rozšklebeným smíchem ve tváři, celým zevnějškem, smíchem i pohybem připomínající spíše idiota. Nechybí v originálním textu spíše romantická, zde však naopak erotická a poněkud lascivní situace, ve které se Lora a Kätchen dotýkají Seppa ležícího v drátěné kleci (snad metafora klece Seppova drozda), převalují se přes jeho

spící tělo a odcházejí s lítostivou větou. „Kdyby to nebyl Jörgen! Chudáček, bude mít smutnou svatební noc.“

Vypuštěny jsou téměř všechny popisné a vyprávěné počáteční pasáže až do okamžiku, kdy Krysař po odvedené práci žádá smlouvenou finanční odměnu. Následují scény jednání o zaplacení za odvedenou práci, které vyústí do střetu mezi Krysařem, Froschem a Strummem.

Pak přichází na řadu celkem dlouhý obraz mileneckého vztahu mezi Kristiánem a Agnes, vyjádřený řetězem útěků Ágnes ze života plného násilí, z nichž každý útěk končí Kristiánovým zpětným přivlečením bezvládné na zemi ležící dívčí postavy. Proporčně je tato scéna poněkud příliš dlouhá. Celý obraz násilí na ženě prožívá Krysař uzavřený do stejné drátěné klece, kterou před tím obýval Sepp, a velmi trpí.

Přichází klíčová scéna celé inscenace, rvačka mezi Krysařem a Kristiánem, v jejímž průběhu našeptává Ďábel Krysaři, aby Kristiána zabil. Krysař hlasu zla téměř podlehně, ale nakonec v něm zvítězí dobro nad zlem a lidskost nad nelidskostí. Ba dokonce naopak: Krysař se obrací a jde proti Ďáblu, který před ním couvá. Je to velmi výrazné a zcela srozumitelné memento celé inscenace, je to výzva k opuštění a zatracení světa odplaty a msty a vykročení vstříc světu odpuštění, lásky a krásy.

K hlavním znakům inscenace patří důraz na intenzivní expresivitu projevu všech účinkujících. Mluvené slovo a nejrůznější zvuky jsou častokrát zesíleně reprodukovány skrz mikrofony a mikrofon (často i s echem). Značně zesíleny jsou téměř všechny vnější výrazové prostředky. Velký prostor je věnován znakům a symbolům – ne vždy jednoznačným. To vše dohromady vytváří jistou bariéru mezi „jevištěm“ a hledištěm. Škoda této bariéry! Nemalá část diváků ji nepřekročí.

Text některých postav je natolik zestručněn, že herci v podstatě nemají prostor pro činoherní herectví jako takové. Titulní postava Krysaře až na několik výjimek de facto téměř vůbec nemluví, jedná pouze zvukem vytvářeným dechem a hlasovým tónem zesíleným mikrofonem, který nahrazuje zvuk Krysařovy píšťaly. Nemalá část diváků přes veškerou snahu obtížně navazuje s účinkujícími komunikaci a s postavami vztah. Představení jako takové je nedokáže zaujmout, natož dojmout, a nakonec svým morálním poselstvím vůbec oslovit.

Účinkujícím herečkám a hercům však nelze vůbec nic vytknout. Všichni jsou od začátku až do konce přítomni v prostoru, kde představení probíhá, a jejich herecký projev je velmi výrazný. Tam, kde postavám zůstalo dostatek textu, jehož hereckou interpretací mají účinkující přece jen možnost navázat kontakt s publikem, toho všichni maximálně využívají.

Velkým osvěžením jsou pak výstupy *Lukáše Melníka* v roli Frosche a *Ondřeje Bretta* v roli Strumma. Obdivuhodný je herecký výkon *Jáchyma Kučery* v roli Seppa. Kristián *Víta Hofmanna*, Lora *Moniky Tomkové* i *Käthchen Alexandry Palatinusové* patří také k výrazným postavám. *Nad'a Melková* v roli Agnes nemá příliš velkou hereckou příležitost, stejně jako *Markéta Haroková* v roli Ďábla.

Před velmi těžký a obtížný herecký úkol postavila režisérka *Mariána Chalányho* v titulní postavě. Minimální herecký prostor však tento herec využil maximálně jak nonverbálními, tak hlasovými prostředky.

Byla by to ve výsledku pouhá moralita s ambicí nahlížet na zlo, které zasluhuje potrestání, opačnou optikou jako na zlo, nad kterým lze vítězit dobrem a láskou. V replikách dialogu Krysaře s Ďáblem slyší divák věty dopsané *Danielou Špinar*:

Ďábel: „Vadí vám vaše srdce, příteli. Uvidíte, že na ně zhynete. Bude vás škoda; bude škoda vaší píšťaly, stvořené k lepším věcem. Jste můj bratr. Jste více než můj rodný bratr. Lituji vás.“

Krysař: „Také já vás lituji.“

Tohle už je úplně jiný Krysař než ten Dykův. Ale proč ne? A v dnešním světě několikanásobně: Proč ne?!

Přijetí inscenace na premiéře bylo rozporuplné. Celkem dlouhý potlesk diváků i nadšené výkřiky kontrastovaly s rozpačitým tichým potleskem a chladnými obličejí těch, kterých se to, co viděli, slyšeli a zažili, příliš nedotklo.

Přes všechny výhrady je Krysař v Divadle Petra Bezruče velmi zajímavou postmoderní inscenací a rozhodně stojí za zhlédnutí.

Ladislav Vrchovský / ostravan.cz / 22. 3. 2025

V osidlech morytátu!

Necelý týden poté, co ostravské Divadlo Petra Bezruče konečně získalo Cenu divadelní kritiky v kategorii Divadlo roku, představilo již třetí premiéru své aktuální sezony. Do zdejších kreativně úrodných vod se po mnoha letech vrací osobitá režisérka Daniela Špinar a spolu s ní v autorské adaptaci přichází i tajemný *Krysař*. Přináší vítězná euforie uchvacující scénickou krásu a nekompromisní výpověď o dnešním světě?

Saská středověká legenda ke svým divákům i tentokrát promlouvá slovy proslulého buřiče a výjimečného solitéra české literatury Viktora Dyka, jež dosud neztratila svou údernost ani univerzální sdělnost. Špinar se kromě své tradiční souputnice, kostýmní výtvarnice Lindy Boráros, a elitního světelného designéra Jana Tranty tentokrát obklopila i výrazně mladšími spolupracovníky. Společně ponurě zkazce o definitivním rozpadu jedné maloměstské komunity vtiskli přímočaře efektní podobu existenciální hororové urban fantasy, jejíž základní estetická východiska se ale překvapivě obracejí hluboko do devadesátých let. Scéna Adély Szturcové symbolicky evokuje plíživý rozklad základních etických hodnot a jednoznačnou preferenci materiálních požitků před těmi duchovními. Město Hammeln je ideovým nástupcem starozákonní Sodomy. Jeho hnací motory představují touha po moci a mamonu, jíž jsou ovládáni zdejší konšelé Frosch (Lukáš Melník) a Strumm (Ondřej Brett), či primitivní hédonismus permanentně přežvykujících dorostenek Lory (Monika Tomková) a Kätchen (Alexandra Palatínusová). Agresivní elektronická hudba Martina Modrého extaticky vyzývá berlínský techno industriál i očekávané ozvěny urvaných zupáckých maršů, jež jako by vypadly z favorizovaného playlistu nadšených příznivců Třetí říše.

Sebevědomá jevištní prezentace sice urputně usiluje o sugestivní hypnózu opulentními obrazy, postupně houstnoucí atmosférou i opakovanými a bohužel dosti stereotypními diváckými interakcemi, jejím kardinálním problémem je ovšem absence dramaturga, jenž by rozháranému dění vtiskl komplexnější výklad a postavám přehledné motivace a fungující vztahovou strukturu. Špinar totiž příběh neinterpretuje, ale vytváří únavnou koláž povrchních ilustrací a přepálených, navzájem zaměnitelných postav. Vzniká tak křečovitě rozpohybované epické divadelní leporelo, v němž se diváctvo neznalé původního díla může snadno ztratit. V tomto potměšlém labyrintu je navíc velmi těžké s kýmkoli sympatizovat, neboť tušené křehké téma hledání vlastní lidskosti na velmi nehostinných místech zde ustupuje siláckým formálním exhibicím, které kladou překážky subtilní herecké práci. Nutno ovšem dodat, že tyto eruptivní režijní výboje, jež dominantně upřednostňují formu nad obsahem, se opírají o takřka bezvýhradnou důvěru a oddanost výtečně vyladěného ansámblu.

Marián Chalány v titulní roli a Markéta Haroková coby Ďábel jsou dobrovolně zbavováni mimiky i nežádoucí psychologizace, navíc se často vyjadřují synteticky deformovanou mluvou. Jejich kreace ostrými tahy směřují k jakémusi obecnému archetypu, schválně postrádajícímu individuální rysy, z hlediska vizuálního pak připomínají radikální aktualizaci základních prvků středověkého světského divadla. Rybář Sepp, jenž je u Dyka nenásilnou oslavou přehlíženého

jinakosti i zvěstovatelem naděje, se v pokorném podání Jáchyma Kučery stává slintajícím retardovaným diskobolem, jenž ochotně dává v plen své obnažené vyrýsované tělo, které by k velké radosti mediků i medicek klidně mohlo sloužit jako živý anatomický atlas. Režisérčina představa, že by se tato bytost měla stát ochráncem nového pokolení, však vyznívá jako sarkastický šleh. Vít Hofmann v roli Kristiána nedostal jinou příležitost než být pofidérním obecním alfa samcem, jenž je coby úlitba dnešní mládeži pochopitelně vyobrazen jako raper.

Z tohoto vyšinutého expresivního panoptika, které ne náhodou připomíná nejrůznější výjevy ze starých pouťových střeňnic, se odlišným podáním svěřeného partu vymyká jedinečně vynikající Nadě Melková, jež má mimochodem přímou profesní zkušenost i ze stejnojmenného „dirty muzikálu“ Daniela Landy. Její Agnes je současnou dívkou autenticky sužovanou okolní lhostejností a přebujelým materialismem, která v příchodím sociálně stigmatizovaném hubiteli přemnožených hlodavců překvapivě nalezne spřízněnou duši, svou láskou ho povýší na člověka a nevědomky tak nastartuje apokalypsu. Ryzí humanismus v jedné z nejčistších možných podob i niterná, pečlivě vystavěná a hluboce zasahující tragédie jednoho (ne)obyčejného osudu, který by klidně mohl být tím vaším. V pleveli zbytných efektů je tedy přece jen nakonec ukrytá velká radost!

Přiznávám se tímto upřímně, že písťala *Krysaře* Daniely Špinar ke mně nepromlouvá zdaleka tak naléhavě, jak jsem si přál. Představa, že dramaturga coby partnera i oponenta lze v tvůrčím procesu v pohodě postrádat, se totiž opět ukázala jako zcela lichá. Bezručí však znovu prokázali, že nemají strachu ni z žádných nečekaných setkání a trnitých cest. Tady se na vítězných vavřínech určitě nespí. A dobře tak!

Petr KlariN Klár / Divadelní.net / 12. 4. 2025

Marián Chalány z Divadla Petra Bezruče: Náš Krysař nejvíc bojuje s tím, co sám cítí

Člen hereckého souboru Divadla Petra Bezruče Marián Chalány odehraje titulní roli v nadcházející páteční premiéře inscenace Krysař v režii Daniely Špinar. Půjde o další výraznou postavu, kterou v Ostravě ztvární, takže pro pravidelného návštěvníka tohoto divadla, které se o uplynulém víkendu stalo v anketě kritiků Divadlem roku 2024, není vůbec neznámým.

Budeme si povídat o vaší titulní roli v inscenaci Divadla Petra Bezruče Krysař. Obsah Dykovy je všeobecně znám, takže první otázka se nabízí: Odehrává se děj ve stejném místě i ve stejném čase, jak je tomu v autorově předloze?

Naše inscenace se odehrává scénograficky v blíže neurčeném prostoru, ve kterém jsou herci jak na jevišti, tak v hledišti. Je to vlastně jakési setkání u ohně. A my vyprávíme příběh, který si diváci mohou s námi společně prožít. Mluvíme o městě Hammeln, jak je to u Dyka, a Krysař přichází, aby vyhnal přemnožené krysy. To všechno platí. Zachováváme děj. Jen se nenacházíme v hospodě, ani nikde na náměstí. Režisérka Daniela Špinar je sama i autorkou dramatizace. Zachovává Dykův poetický jazyk, ale inscenace se odehrává aktuálně tady a teď.

Jaké nároky na vás klade režisérka? Chce, abyste naplňovali její představu o jednání postav, nebo máte prostor pro vlastní hereckou tvorbu a režisérka si vybírá z toho, co nabídnete?

Daniela přišla na první čtenou zkoušku s tím, že chce vycházet z nás, že se námi ráda nechá inspirovat a že je důležité, co my herci do inscenace vneseme. Jak jsme se postupně dostávali ke konkrétnějšímu tvaru, tak už to samozřejmě byla ona, která rozhodla o tom, co všechno funguje. Od začátku zkoušení jsme se dotýkali důležitých a živých témat, která se v inscenaci ve finále objeví. Hodně jsme se bavili o antice, o archetypech postav, emocionalitě nebo síle prožitku.

Když se herec ocitne v takové situaci, jaká byla na začátku nastudování role, tak k tomu, abyste mohl něco nabízet, musíte Dykova Krysaře mít načteného a být s tímto dílem i celkově blíže seznámen. Kdy jste se Krysařem setkal poprvé?

Bylo to na střední škole, myslím. Takové to školní přečtení a možná ani nebyl v takzvané povinné literatuře. Nevěnoval jsme mu zvláštní pozornost. Stačilo vědět, kdo to napsal a o čem to je.

Na tomto místě je asi nutné čtenářům rozhovoru říct, co už tuší z vašeho jména. Jste Slovák, i když mluvíte krásně česky ...

...děkuji. Ano jsem Slovák, pocházím z Bratislavy.

Na slovenských základních i středních školách je samozřejmě povinná hlavně domácí literatura. Z té zahraniční jsou to základní díla světové literatury, takže s Viktorem Dykem

jste ve skutečnosti mohl setkat zcela okrajově. V Česku se ale dramatizace Krysaře dosti často objevuje na profesionálních i neprofesionálních scénách.

Ke Krysaři jsem se vrátil, až když přišla informace o obsazení inscenace. Musím upřímně říct, že titulní role byla pro mě obrovským překvapením. Moc jsem toužil a stál o to, pracovat s Danielou Špinar. Ale že to bude zrovna tahle postava, to jsem předem netušil. Práce s ní je nesmírně přínosná, v tom nejlepším slova smyslu náročná a hlavně smysluplná.

Jaký má být váš Krysař?

Je to cizinec, který přichází, aby vykonal práci, za kterou má dostat zaplacení. Stane se mu však něco, co nečekal. Zamiluje se, to ho překvapí, a dokonce v něm cosi probudí. Je to člověk zpočátku velice tajemný, záhadný a zároveň pevný a má určitou sebejistotu. Pak ovšem přijdou věci, se kterými vůbec nepočítá, a musí je nějak řešit. Krysař má určitou moc a ta je prezentovaná jeho píšťalou. My v inscenaci píšťalu nepoužíváme. Používáme jiné prostředky vábení, manipulace, ovládnutí nebo síly. Krysař jako protagonista má v sobě mystiku, záhadnost, neuchopitelnost. A to může všechny v okolí dráždit, samozřejmě.

Nebudeme prozrazovat nic, abychom divákům nesnížili sílu zážitku, ale musím se zeptat na jednu věc. Divadlo Petra Bezruče zejména v posledních letech, kdy je jeho uměleckým šéfem Jan Holec, uvádí inscenace s velmi aktuálními tématy. Zmínil jste manipulaci, to je důležitá součást dnešního veřejného prostoru, známe mnohé manipulátory zejména v oblasti politiky a sociálních sítí. Postava Krysaře může být nejrůznější. Může to být manipulátor, mstitel, ano, může mít i nadpřirozené schopnosti, ale ptám se spíše na téma celé inscenace. Je to o manipulaci, nebo o čem vlastně hrajete?

Náš Krysař nemanipuluje. Jde nám o chování ostatních k němu. Všechno, co je v Dykově novele, je i u nás. On odvede práci a najednou mu nechtějí zaplatit. V textu mluvím o tom, že mám zvláštní nadání nebo dovednost vyhánět krysy. Spíše si myslím, že náš Krysař si zpočátku ani neuvědomuje, jakou moc má. Dokud se v určitém momentu nezpřítomní ďábel. V dialogu s ním je upozorněn na svoji moc a možnost ji uplatnit. A je jen na něm, jak svoji moc využije. Tady bych opět nechtěl dále nic z děje prozrazovat, aby si všechno diváci užili až v průběhu představení.

A tomu rozumím a chválím to.

Ono je mnoho verzí, v některých Krysař svým dlužníkům odvede děti, jeho dívka Agnes páchá sebevraždu, on se pak ze zoufalství mstí a podobně.

Co vám na vytvoření postavy dalo nejvíc práce?

Způsob, jakým Krysař prožívá velmi silné emoce, ale nedává je na první dobrou najevo. V tom, co z něj jde navenek, musí být velice opatrný a zdrženlivý. Sám se svým emocím brání. Jeho samotného vlastní emoce často zaskočí a musí se s tím vypořádat, aniž by byl okázalý. Sám sebou je občas i překvapen a bojuje s tím, co cítí, než si připustí, že by třeba mohl být

šťastný a prožít silný cit. Řeší morální dilemata a taky žárlivost a své vlastní ego. Přitom nechceme mít Krysaře impulzivního, zlého atd. A s tím se já nejvíce peru.

Není divu. Podstatou hereckého řemesla je proces zjevování vnitřní hry emocí. Herecké hraní je zobrazování vnitřních emocí v určitých dramatických situacích. A po vás se chce, abyste své emoce tajil, brzdil, ovládal, ale zároveň se po vás chce plnohodnotná mnohohrstevnatá a věrohodná lidská postava. No, to je vskutku těžký úkol.

Celá inscenace je jakýmsi rituálem, který prožíváme s divákem v jednom stejném prostoru. Dobré divadlo má vzbudit emoce hlavně u diváka, zasáhnout ho, nebo přimět k zamyšlení. Divák by měl rozhodně být vnitřně aktivním účastníkem dění.

Ano, tak to v dobrém divadle opravdu má být. Ti nejslavnější režiséři a herci si vskutku uměli a umí s emocemi diváků pohrávat tak, jak to inscenace vyžaduje. V téhle chvíli je mi líto, že u natáčení našeho rozhovoru nemám s sebou fotografa, který by váš výraz v obličeji a v očích z větší vzdálenosti zaznamenával. Protože to, o čem mluvíte, se moc pěkně odráží ve výrazu vaší tváře, v pohledu očí – kdyby byly k dispozici fotky pořízené v řetězu za sebou jako na filmovém plátně, měli by čtenáři rozhovoru ten samý pocit, který mám teď já.

Vy jste to pojmenoval. Jsem typ herce a člověka, který má takzvaně „gumový ksicht“. Na mně je hned všechno vidět. A to je to, s čím u práce na Krysaři nejvíce bojuju. Masku. Prožívat vše pod maskou.

S jakým pocitem by měl divák z vašeho Krysaře z divadla odcházet? Nemluvíme o tom, jak to zahrajete, to, jak vás znám, bude opět výborná herecká práce. Ale ptám se, co byste si přál, aby si divák odnesl.

Nechtěl bych dávat divákovi žádné lekce nebo návod, co si má odnést z divadla nebo co by měl cítit. Pro diváka by mohlo být zajímavé se například ztotožnit s pocitem křivdy, kterou Krysař zažije, nebo s pocitem velkého zklamání či nespravedlnosti. V ději nastává třeba jistý okamžik, kdy k němu není svět fér, a naopak je vysmíván. Nebo kdy je jím dokonce pohrdáno a upíráno mu právo na existenci a štěstí. Naše inscenace spoustu věcí dnešního světa zrcadlí. Další téma je určitě i řešení jistých morálních dilemat. Jak se zachovat v určitých situacích. Třeba i to, že s jistou mocí přichází samozřejmě i velká míra odpovědnosti. Zůstává mi snad jen doufat, že divák se spolu s námi a Krysařem nějakým způsobem „očistí“.

Děkuji, víc už všechny čtenáře našeho rozhovoru „namlsat“ k tomu, aby se přišli na vašeho Krysaře podívat, nemůžete.

Ladislav Vrchovský / ostravan.cz / 19. 3. 2025

Společnost ho potřebuje, ale zároveň odmítá.

V Ostravě uvádějí Krysaře

Krysař přichází očistit město Hameln od krys, když ale nedostane zapláceno, rozhněvá se na občany a rozhodne se je potrestat.

Divadlo Petra Bezruče v Ostravě tento pátek uvede premiéru inscenace Krysař podle slavné novely Viktora Dyka. Adaptaci připravila a také ji režíruje Daniela Špinar, která se na zdejší scénu vrací po dvanáctileté pauze. Po páteční premiéře následují nejbližší reprízy 24. a 25. března.

Titulní role se zhostí Marián Chalány. „Krysař je příběhem outsidera, který se ocitá na pomezí lásky a destrukce, mezi přijetím a zavržením,” říká. „Krysař dráždí městečko Hameln svou jinakostí, neuchopitelností, nevyzpytatelností nebo možná hloubkou svých očí a duše, do které se málokdo chce zkusit nořit, aby ho vůbec chtěl zkusit pochopit,” dodává představitel titulní role.

Kromě něj v inscenaci účinkují Naďa Melková, Vít Hofmann, Lukáš Melník, Ondřej Brett, Monika Tomková, Alexandra Palatínusová, Jáchym Kučera a Markéta Haroková.

Režisérka Daniela Špinar, kterou širší veřejnost zná jako někdejší uměleckou ředitelku činohry pražského Národního divadla, o příběhu prý přemýšlela už dlouho. Krysař přichází, aby zbavil místní problému. Obyvatelé mu sice otevřou brány od města, ne však dveře do svých uspořádaných rodin. Od cizince si drží odstup.

„Je to kritika společnosti, kde krysy jsou metaforou pro lidskou společnost. Zároveň mě zajímá i samotná postava Krysaře. Poutníka a vydědence, kterého společnost potřebuje, ale zároveň odmítá,” komentuje to režisérka. „Baví mě i motiv lásky jako jisté slabosti. Jakmile se Krysař zamiluje do Agnes, ztrácí svou sílu a stává se zranitelným. Prožívá zcela nový pocit, který je opojný a zároveň děsivý,” doplňuje Daniela Špinar.

Novela Viktora Dyka, knižně poprvé vydaná roku 1915, vychází ze staroněmecké pověsti. Na ostravském jevišti se podle režisérky promění v obrazově silnou, poetickou a metaforickou podívanou.

Scénografický koncept vytvořila Adéla Szturcová, kostýmy navrhla Linda Boráros a světelný design měl na starosti Jan Tranta. Významným prvkem má být práce se zvukem. Místo tradiční píšťaly režisérka využije moderní zvukové prostředky, které hercům umožní jinak nakládat s hlasem či dechem. „Pracujeme hodně s divákem a vracíme se tak trochu ke kořenům samotného divadla, k vyprávění u ohně,” dodává Daniela Špinar. Diváci budou umístěni kolem jeviště, aby se nacházeli co nejbliž dění.

ČTK / 21. 3. 2025

Krysař zaměřený proti vyznění předlohy - v exhibici postmoderní inscenace

Premiéru měla v Divadle Petra Bezruče - týden předtím vyznamenaného Cenou divadelní kritiky jako Divadlo roku 2024- inscenace hry KRYSAŘ Viktora Dyka, v adaptaci a režii Daniely Špinar, s asistentem Richardem Kramárem. Dodejme, že jde o velmi volnou adaptaci sestavenou z pospojovaných útržků původního textu, kde si divák musí leccos domyslet, přitom počet postav je zúžen na devět. Režisér hru přetváří na exhibici postmoderní podívané s prvky hororu a vytváří tak nebývalý vizuální a auditivní zážitek, kdy na diváka současně působí stylizovaný a občas výstřední herecký projev, ostré či rozkomíhané osvětlení a velmi proměnlivá hudba. Premiéra inscenace se uskutečnila 21. března.

Scénu Adély Szturcové tvoří hrací plocha tvořená vysunutým kvádrem výšky přes dvacet centimetrů, šířky asi čtyři a na délku přes dvanáct metrů. V její přední části je elipsovitá prohlubeň, na konci zadní části stojí vysoký žebřík. Kolem tří stran je ulička a za ní hlediště. Kostýmy Lindy Boráros jsou až na výjimky současné, uzpůsobené účelu a zvýrazňují typy postav. Nahoře nad jevištěm visí ostře ozařující reflektory kroužící jevištěm i hledištěm a střídající světlo s temnotou designéra Jana Tranty. Autor elektronické techno hudby Martin Modrý sestavil part proměnlivé, melodické i naléhavé agresivní hudby.

Režisérka známá snahou o maximální působivost svých režii ovládá jí bezvýhradně oddané a navzájem sladěné herce, kteří z pasivní role v určeném momentu mohou energicky vystoupit. Jejich jednání je většinou bezhlesné, do úst jim dává jen zlomky či kratičké promluvy ze hry, delší dialogy jsou výjimečné. Někteří herci jsou rozsazeni mezi diváky a v dané chvíli místo opouštějí a začínou hrát, později se zase na jiné místo v hledišti vrací. Krysař mezi dlouhými zámlkami šeptá do mikrofonu nebo naopak své repliky vyráží a křičí, podobně činí přes mikroporty i ostatní. Dění však neustále udržuje napětí.

Počátkem děje na okraji prohlubně sedí postava s kápí, když vstane, je to Krysař s tmavými brýlemi, v dlouhém zeleném plášti a ve zvýšených botech, který byl najat, aby osvobodil Hammeln napadené krysami, a to přesto, že jím lidé opovrhují podobně jako místním bláznem. Po řadě událostí Krysař nárokuje odměnu, ale je odmítnut, protože nebyla při uzavření smlouvy splněna podmínka. Později, při souboji se sokem se do dění vloží Ďábel v umrlčí masce a dlouhém černém plášti a přemlouvá jej, aby ho zabil. Na rozdíl od Dykovy předlohy to však neučiní a vydá se na cestu dobro. Pozitivně vyznívá i vyvedení obyvatel do bájněho Sedmihradska, symbolizované vyvedením publika na původní divadelní jeviště a zatažení opony na konci.

Všichni aktéři hrají naplno a přesvědčivě, ovšem většinou jsou odkázáni na neverbální projev. Jestliže mají delší dialog, jako Lukáš Melník ztělesňující konšela Frosche a Ondřej Brett jako konšel Strumm, je jejich projev působivý. Pozoruhodný je také neverbální projev Jáchyma Kučery v roli bláznivého, rozšklebeného a hektického nahého Seppa s rouškou kolem boků.

Ostatní, ať už Vít Hofmann jako Kristián, milenec Agnes, tři mladé ženy, Monika Tomková jako Lora, Alexandra Palatínusová jako Kätchen, Nad'a Melková jako Agnes a také Markéta Haroková jako Ďábel nemají dostatečnou příležitost ke slovu. Marián Chalány jako strnulý, sošný Krysař má nepatrný dialogový prostor, ale přesně a sugestivně jej naplňuje nonverbálním i hlasovým projevem. Přitom pojetí Krysaře a Ďábla typem připomíná postavy středověkých her.

Inscenace KRYSAŘE pojatá jako exhibice postmoderní podívané plné agresivních efektů, navíc s minimem dialogů není snadná k přijetí. Pro ty, kdo jsou vůči ní otevření, přinese z rozháraného dění zážitek s rozporupnými dojmy a myšlenkami. Vůči těm ostatním, kteří nejsou na něco podobného zvyklí a na to vstřícně nastaveni, bohužel půjde hra asi mimo.

Milan Líčka / i.divadlo.cz / 25. 4. 2025
